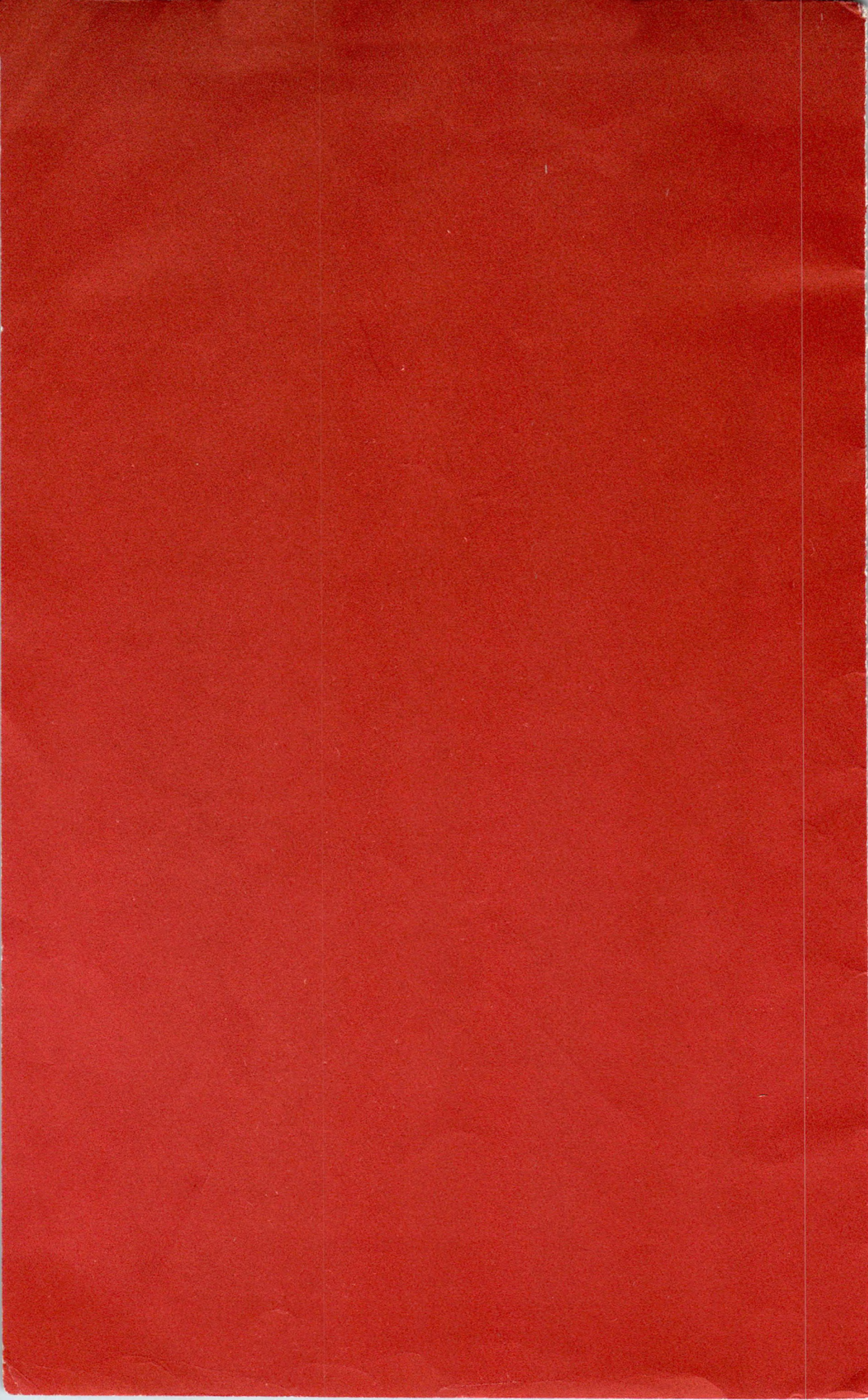

Анато́ль Грача́нікаў

КАЗКА

ПРА ІВАНА-ГАНЧАРА
І ПАЧВАРУ-ЦАРА

МІНСК
«МАСТАЦКАЯ
ЛІТАРАТУРА»

Анатоль Грачанікаў

**ПРА ІВАНА-ГАНЧАРА
І ПАЧВАРУ-ЦАРА**

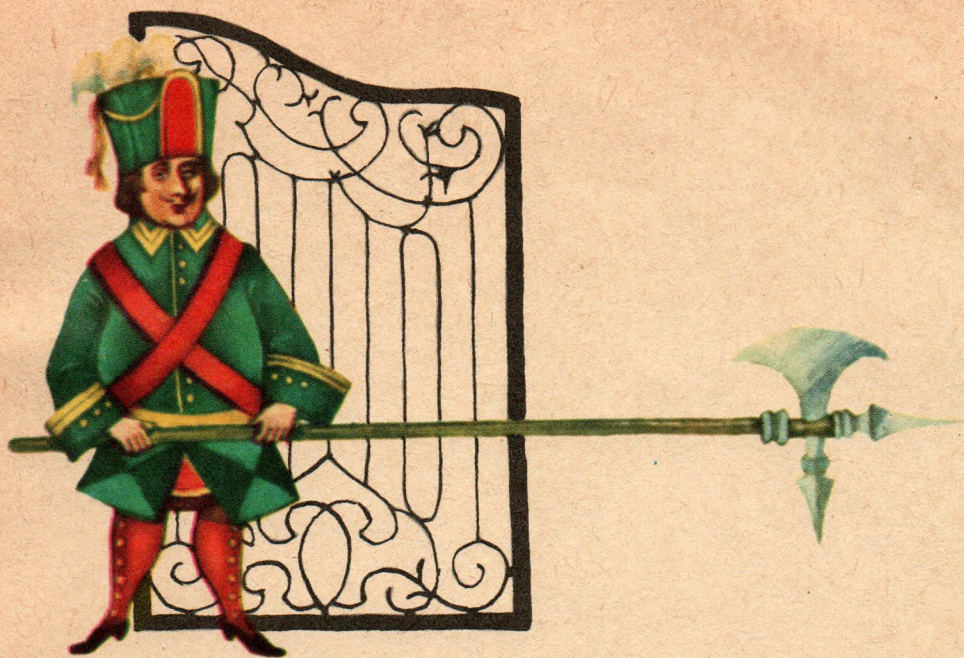
Мінск
«Мастацкая літаратура»
1980

Бел 2
Г 78

Мастак
Таццяна Беразенская

Г 70881—168
М 302(05)—80 4803010000

© Выдавецтва «Мастацкая літаратура», 1980.

Быў-быў у нейкім царстве цар —
Усемагутнейшы ўладар.
Цар як цар:
Адных любіў,
Тых, хто супраць быў,—
Забіў.

У гэтым царстве кожны пан
Па тры скуры драў з сялян.

Тлусцелі сытыя вяльможы,
Крычалі:
— Цар у нас харошы!
Хаця навокал жабракоў
Было, як летам камароў.

Штогод касіў прыгонных мор,
Ды весяліўся царскі двор.

Музыкі гралі.
Танцавалі
Там і паненкі, і панкі.
І на ўвесь свет
Цара ўслаўлялі
Прыдворныя пісарчукі.

І кожны ў дрыжках глядзеў
На церам, дзе сам цар сядзеў.

Але «намеснік бога» — цар
Нікому не паказваў твар.
Ніхто з вяльможнага двара
Не бачыў у жыцці цара.
Не зналі нават плеткары:
Ці малады ён,
Ці стары?

Хацеў пранырлівец аднойчы
Спазнаць:
Каму ж пяюць хвалу?
Дык ранкам на гандлёвай плошчы
Знайшлі нябогу на калу.

Прыціхлі тлустыя вяльможы,
Шапталі:
— Цар у нас харошы!
Ніхто асмеліцца не мог
Убачыць:
Хто ж зямны іх бог?

На свеце, што ні гавары,
Старэюць нават і цары.

І вось, як цар пачаў старэць
І ўсё часцей прыгадваць смерць,
Рашыў займець ён свой партрэт,
Перш чым пакінуць гэты свет.

Каб на яго маліўся люд
У царстве вечна там і тут.

Усемагутны цар зароў:
— А ну, падаць мне мастакоў!
Пара нахлебнікам, пара
Намаляваць свайго цара!

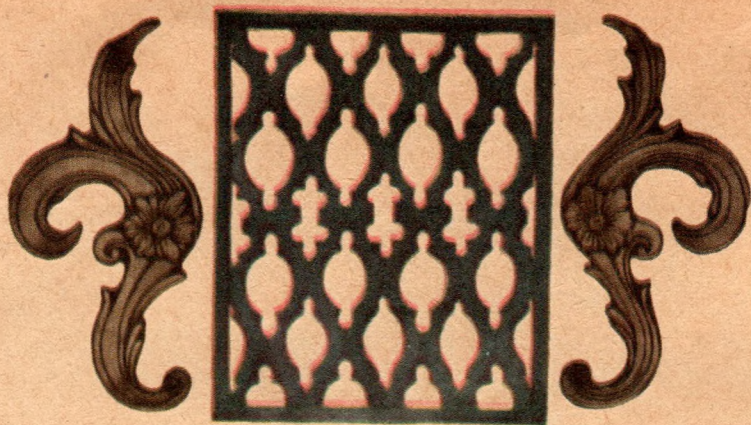

І стражнікі цягнулі іх,
Каму урэзаўшы пад дых,
Каго агрэўшы бізуном.

Пад царскім стоячы акном,
Чакаў, гадаў прыдворны люд:
Які ім вынес цар прысуд?

Ды ад вышэйшага указу —
Намаляваць цара партрэт —
Яны ўсе пачалі адразу
Смялей глядзець на белы свет.

І кожны думаў:
«Мо мяне
Вялікі шанец не міне?
У царскай міласці і ласцы
Я буду жыць тады,
Бы ў казцы...»

І выбар ганаровы паў
На мастака, што маляваў
Вяльмож, іх жонак і сынкоў,
Паслоў заморскіх і купцоў.
Яшчэ — ён гэтым ганарыцца —
Намаляваў саму царыцу.

На люд зірнуў ён пераможна
І — юрк у церам асцярожна.

Нібы з вясновага загону
Чарвяк які, але шпарчэй,
Падпоўз лісліва ён да трону,
Нат не ўзнямаючы вачэй.

А калі глянуў, то заенчыў:
— О, божа!
Хто ж цябе скалечыў?!

Была ў цара адна нага,
Нібы зламаная дуга.
І вока выперла на лоб...
Не цар, крыў божа,
А цыклоп!

— Малюй! —
Сказаў пагрозна цар,
Усемагутнейшы ўладар.

— Я намалюю, намалюю,
Цара ад сораму ўратую.
Ці ж можа быць пачварай цар,
Нам богам дадзены ўладар?

Ці мала-доўга маляваў —
І вось партрэт цару падаў.

Быў на партрэце гэтым цар —
Ні даць ні ўзяць —
Намеснік бога.
І вочы, ажывіўшы твар,
Глядзелі ўзвышана і строга.
Яго кульгавая нага —
Не паламаная дуга,
А трону добрая падпорка.
Адразу бачна:
Калі дзе
Хто пад пяту ёй
Пападзе —
Таму навекі
Стане горка...

Ды цар пазелянеў ад злосці,
Аж затрашчалі ў целе косці:
— Ты не мастак!
Ты — хлус, лайдак!

Дык вось ты марыш пра якога
Усемагутнага цара!..
Ну, што ж,
Ідзі служыць да бога!

І кат, пакліканы з двара,
Рукой нядрогай —
Раз і два! —
І паляцела галава...

Пасля — у дрыжках ад страху,
Ўжо не хаваючы тугі,
Папоўз да трона, як на плаху,
З прыдворных мастакоў — другі.

Прыкінуў ён і так і сям,
Лічыўся ж неблагі мастак,
І ледзь не выкрыкнуў:
— Ура! —

Рашыўшы маляваць цара
Такім, як ёсць на самай справе:
Пачвару хіжага ў няславе.

Зрабіў адно суровым вока,
А сапсаванае бяльмом
Прыўзняў ён трошкі над ілбом,
Каб людзі бачылі здалёку,
Што цар і цешыць, і карае,
Што ласку ён і сілу мае.
А той, засохлаю нагою,
Нібыта косткаю якою,
Ён можа кожнага агрэць,
Ды так, што можна адубець...

Калі ж
Зірнуў цар на малюнак
Адным крывавым вокам коса,
Мастак адчуў, што паратунак
Яго чакае на нябёсах:
Ці ж можа быць пачварай цар,
Усемагутнейшы ўладар?

Цар скаланаўся ўвесь ад гневу,
Нібыта ў навальніцу дрэва.
Вяльможаў трэсла, як чарот...
Ад замка ў розныя канцы

З шырокіх крапасных варот
Ляцелі стражнікі-ганцы.

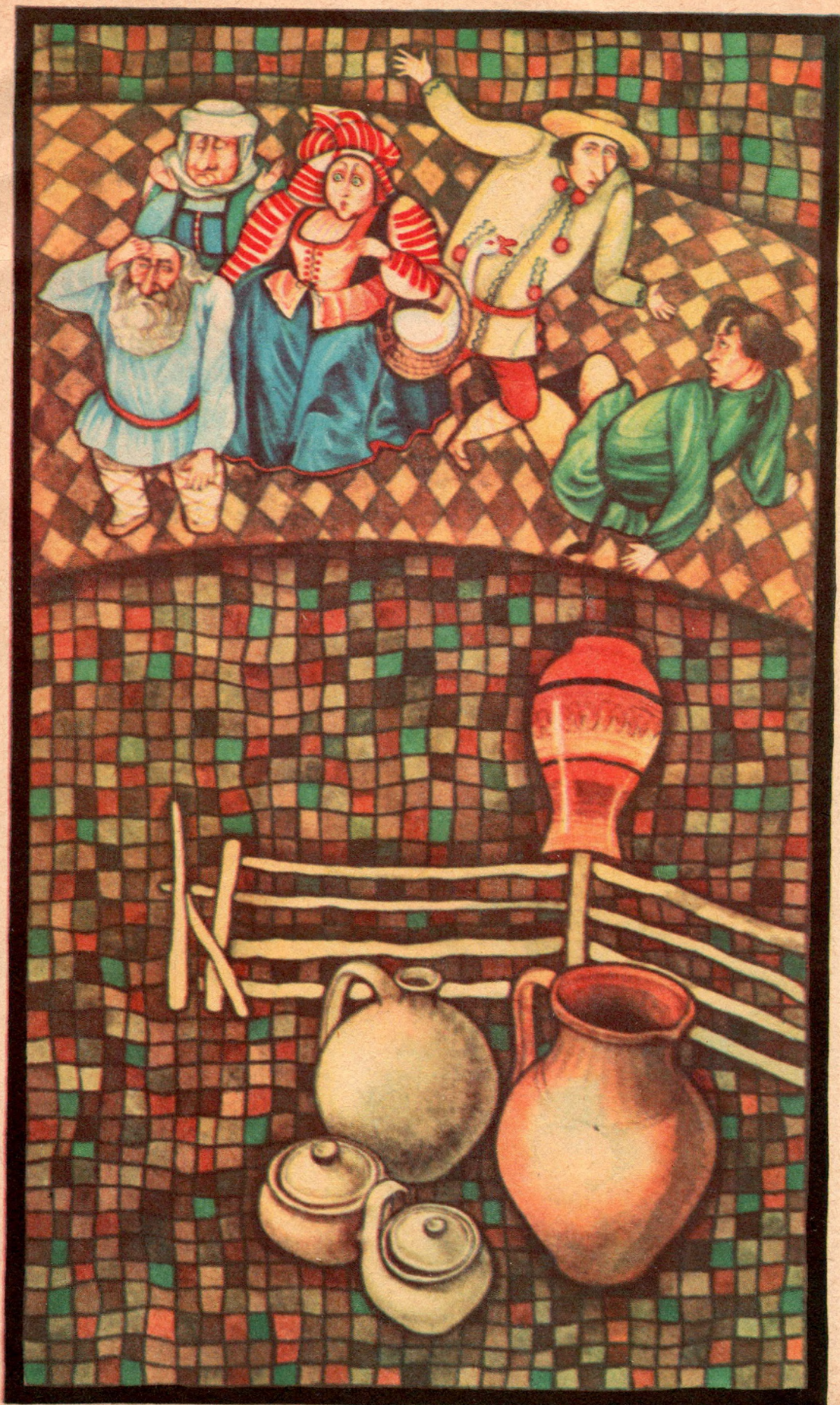
— Хто намалюе з вас цара? —
Амаль у кожнага пыталі.
І людзі ў жудасці маўчалі.
Ганцы далей,
Далей скакалі:
— Хто намалюе з вас цара?

— А што, мо паміраць пара
Яго вялікасці?
То трэба
Старога падсадзіць на неба, —
Сказаў хлапец,
Ганчар Іван.
— Чакайце,
Дамайструю збан,
Сваёй нявесце падару,
Тады вядзіце ўжо к цару.

Ганцы раней, вядома, хлопца
Цягнулі б сілай на вяроўцы,
Паддаўшы добрага ляшча.
Цяпер жа, нібы паніча,
Ды на каня — за рукі, ногі,
А ўсім астатнім —
Прэч з дарогі!

І быў прывезены Іван
У замак, як заморскі пан.

— Ты будзеш цар?
Здароў, здароў!
Ты, мабыць,
Як дзіцёнак роў.
Бач, твар распух.
Ці хворы мо?
Тады адвар травы дамо.
Пап'еш яго ты дзень ці два,
І прасвятлее галава.
Чаму нягеглы ты, худы?
І з вокам, бачу, нелады.
І нешта левая нага,
Нібы зламаная дуга.
Ты, кажуць,
Хочаш мець партрэт,
Які б уславіў на ўвесь свет
Цябе, цара-уладара?

Цар здрыгануўся, як гара,
І на Івана так зірнуў,
Нібы стралой яго праткнуў.

А што Іван?
Іван — не пан.
Да справы прыступіў Іван.
Цара круціў ён так і сяк,
Нібы ў сваёй ганчарні гляк.

— Дакруцішся! —
Аж буркнуў цар,
Усемагутнейшы ўладар.

«Калі ўжо ўзяўся, як тут быць,
Які з цябе партрэт зрабіць? —
Стаяў у одуме Іван:
Усё-ткі цар жа, а не збан... —

Што гэта?
На падлозе кроў.

Відаць, галовы мастакоў
Ляцелі тут, як качаны...
Ці ж вінаватыя яны?»

І думы хлопца залуналі,
Што з веку ў век
І з года ў год
Цары народ свой абіралі
І прыгняталі свой народ.

І цараванне,
Панаванне,
Твая вялікасць, дабрадзеі,
Па сутнасці, ёсць паляванне,
Ёсць паляванне на людзей.

Ганчар так думаў.
Маляваў.
А сярод залы — чорным ліхам
Цар на адной назе стаяў
І злосна соп, і цяжка дыхаў.

— Ну, вось і ўсё! —
Сказаў ганчар. —
Прымай, гатовы мой тавар.

Зірнуў цар коса.
І ажыў.
Малюнак незвычайны быў.
Цар выглядаў на тым малюнку,
Як бог,
Адменнага гатунку.

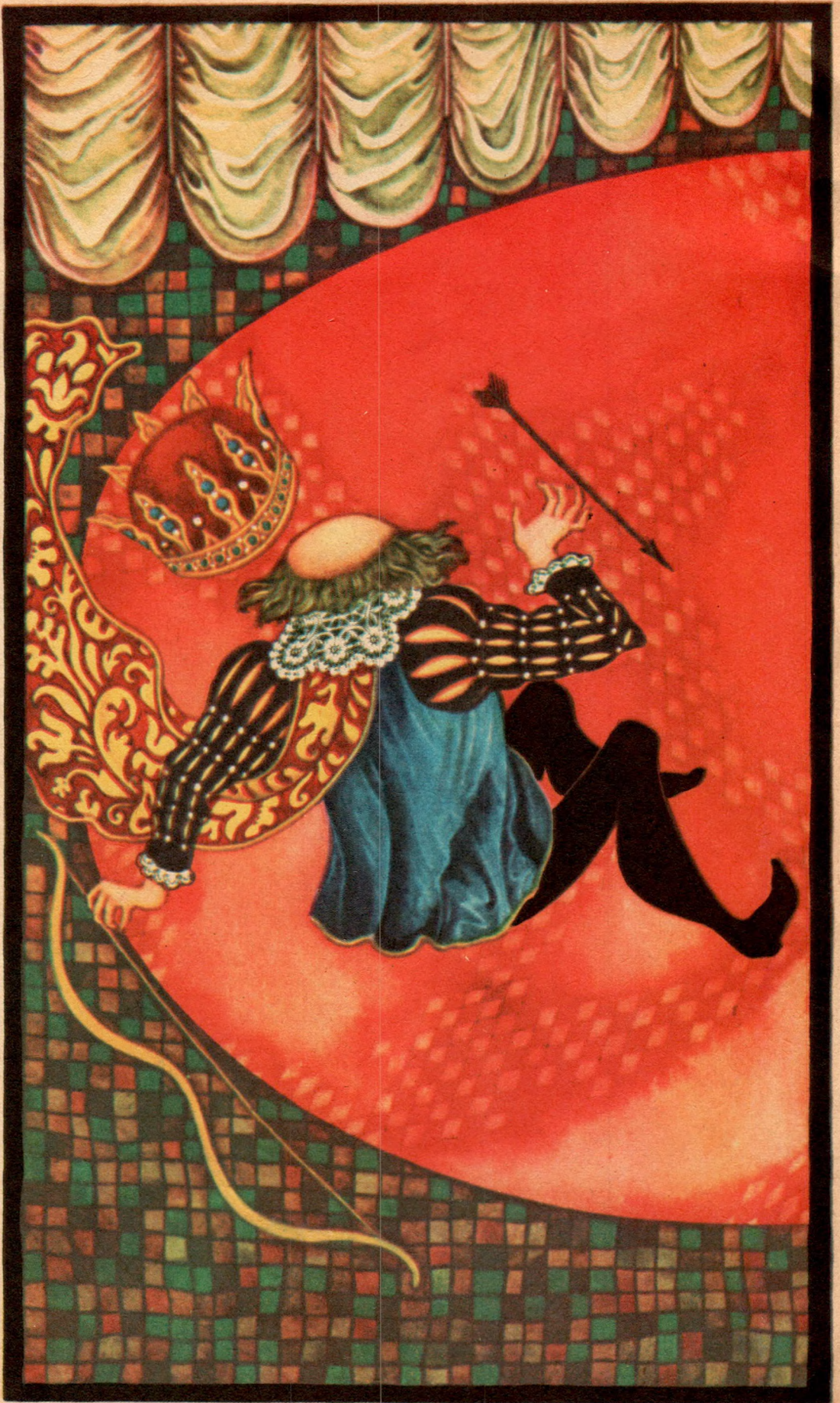
На кургане стаяў там цар,
Усемагутнейшы ўладар.
Прыжмурыўшы сляпое вока,
Ён з лука цэліўся высока
У неба, дзе жывая цэль,
Плыў урачыста журавель.

А той засохлаю нагою,
Што выпіналася дугою,
Ён абапёрся на валун...
Быў грозны цар,
Нібы Пярун.

Не дзеля царскага вар'яцтва
Іван карціну маляваў.

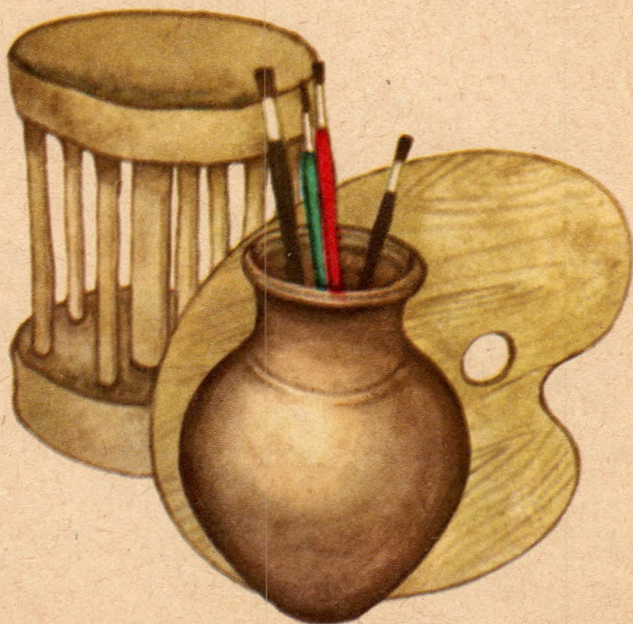

Усёю сілаю мастацтва
Ганчар з пачварай ваяваў.

Аслупянеў і ўбачыў цар,
Што у мастацтве цар — ганчар.
У царстве побач два цары?!
— Памры! — усклікнуў цар.
Памры!

І са сцяны свой лук схапіў.
Але Івана не забіў,
Сам пасінеў, замармытаў,
Упаў ад злосці
І сканаў.

Цары трухлеюць і царкі.
Ды ўсемагутна, несціхана
Легендамі цераз вякі
Сягае слава
Пра Івана.

Анатолий Семёнович Гречаников

СКАЗКА

ОБ ИВАНЕ-ГОНЧАРЕ

И ЧУДОВИЩЕ-ЦАРЕ

Сказка

Для детей дошкольного возраста

Минск, издательство «Мастацкая літаратура»

На белорусском языке

Рэдактар А. С. Дзеружынскі.

Мастацкі рэдактар М. Р. Казлоў.

Тэхнічны рэдактар М. Ц. Папкова.

Карэктар К. У. Дзмітрыенка.

ІБ № 770

Здадзена ў набор 04.03.80. Паап. да друку 01.08.80. Фармат 70X108¹/₁₆. Папера афс. № 2. (ИПК — афс. № 1). Гарнітура балтыка. Афсетны друк. Ум. друк. арк. 2,80. Ул.-выд. арк. 2,63. Тыраж 80 000 экз. (у тым ліку ИПК 10 000 экз.). Зак. 1126. Цана 30 к. (ИПК — 35 к.)

Выдавецтва «Мастацкая літаратура» Дзяржаўнага камітэта БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю. 220600, Мінск, Паркавая магістраль, 11.

Фотанабор паліграфкамбіната ім. Я. Коласа. 220005, Мінск, Чырвоная, 23.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі, 220041, Ленінскі праспект, 79.

